

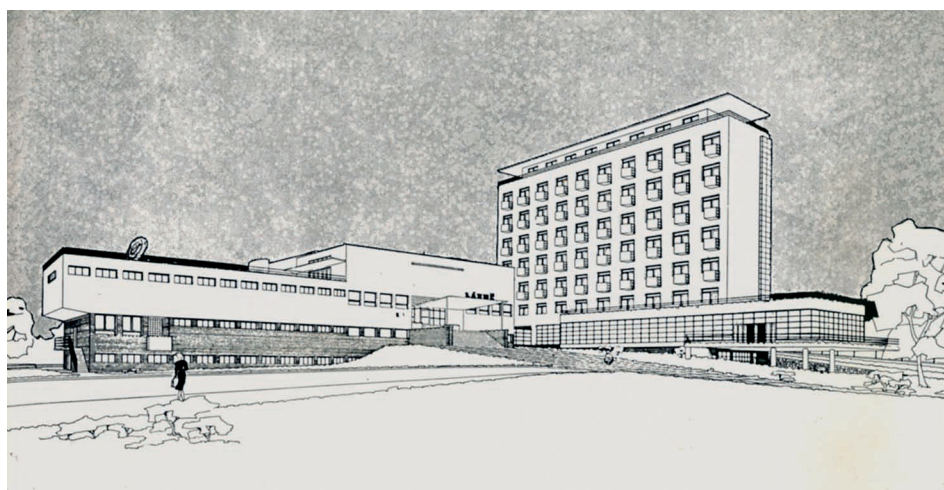
Kryté plavecké bazény a koupaliště druhé poloviny 20. století a jejich památkový potenciál

Martin STRAKOŠ

ANOTACE: Studie se zaměřuje na vývoj plaveckých bazénů a s nimi spojených koupališť v druhé polovině 20. století, na problematiku změn v oblasti vodních sportů a rekreace a na možnosti jejich památkové ochrany. V úvodu se text stručně věnuje současné situaci a genezi krytých plaveckých bazénů. Následuje analýza vybraných unikátů i typových příkladů na území České republiky. Menší a méně náročné objekty vznikaly podle typových podkladů v okresních městech nebo např. jako součást školských areálů. Soustavnější péče o tyto stavby, a to jak památková, tak i z hlediska současné architektonické kultury, odpovídá potřebě komplexního přístupu k uchování a rozvoji veřejného prostoru a kvalit vtělených do existujících veřejných staveb.

Předložená studie se zabývá krytými bazény a s nimi souvisejícími koupališti z druhé poloviny 20. století, především tedy realizacemi z éry pozdního modernismu, konkrétně z 60. a 70. let.¹ Vzhledem k vývojovým souvislostem však nebylo možné opominout ani starší a novější příklady zmíněné v textu. Kryté plavecké bazény představují specifický typ staveb, umožňující rozvíjet plavecké sporty i v nepříznivém období roku, a to jak ve formě sportovních disciplín, tak kondičního plavání nebo vyložené rekreačního pobytu v prostředí spojeném s vodními aktivitami. Zpočátku v halových lázních vznikaly bazény různých velikostí, často určené jen k vlastnímu koupání, ale časem se vyvinuly do podoby objektů s rozdělením na suchý a mokřý provoz, s plaveckým bazénem o délce 25 nebo 50 metrů s různým počtem plaveckých drah (max. 8), s dětským bazénem, v rané fázi s vanovými a sprchovými, respektive parními lázněmi, prostory pro regeneraci, saunu a masáže a s dalšími provozy. K velkorysým plaveckým bazénům patří padesátimetrové tzv. olympijské s osmi plaveckými drahami, v domácích podmínkách však převažují kratší bazény o délce 25 metrů s menším počtem drah, přičemž ne všechny vyhovují přísným soutěžním předpisům.²

Kryté plavecké bazény představovaly, jak dokládá i dobová literatura, důležitou součást sportovní architektury.³ Vybavení krytými plaveckými bazény se však v průběhu první poloviny 20. století teprve formovalo, čemuž se věnuje novodobá odborná literatura, podrobně reflektující i vývoj v druhé polovině 20. století, a to jak z hlediska geneze architektury a umění, tak i pod zorným úhlem kulturních a sociálních proměn společnosti.⁴ Paradoxně moderní společnost na tom nemusí být, pokud se týče infrastruktury, zrovna nejlépe. Jak uvádí Rudolf Ortner v knize *Sportbauten*, ve starověkém Římě, kde podle předpokladů žil kolem roku 300 n. l. milion obyvatel, připadalo na jed-

1

noho obyvatele v průměru asi 0,45 m² v krytých lázních. Zato Berlín v roce 1938, kdy měl 4,2 milionu obyvatel, nabízel každému pouze 0,015 m².⁵ V té době koupaliště a bazény vná-

Obr. 1. Václav Kolář a Luděk Kubeš, soutěžní návrh na lidové lázně v Mělníce, cena, 1946. Převzato z: *Architektura ČSR V*, 1946, č. 6, s. 187.

■ Poznámky

1 Autor děkuje kolegyním a kolegům zapojeným do zmíněného projektu, kteří konzultací i materiály přispěli k napsání této statě. Jmenovitě to byli Mgr. Eva Erbanová, Mgr. J. Zeman, Ph.D., Ing. Petr Svoboda a další.

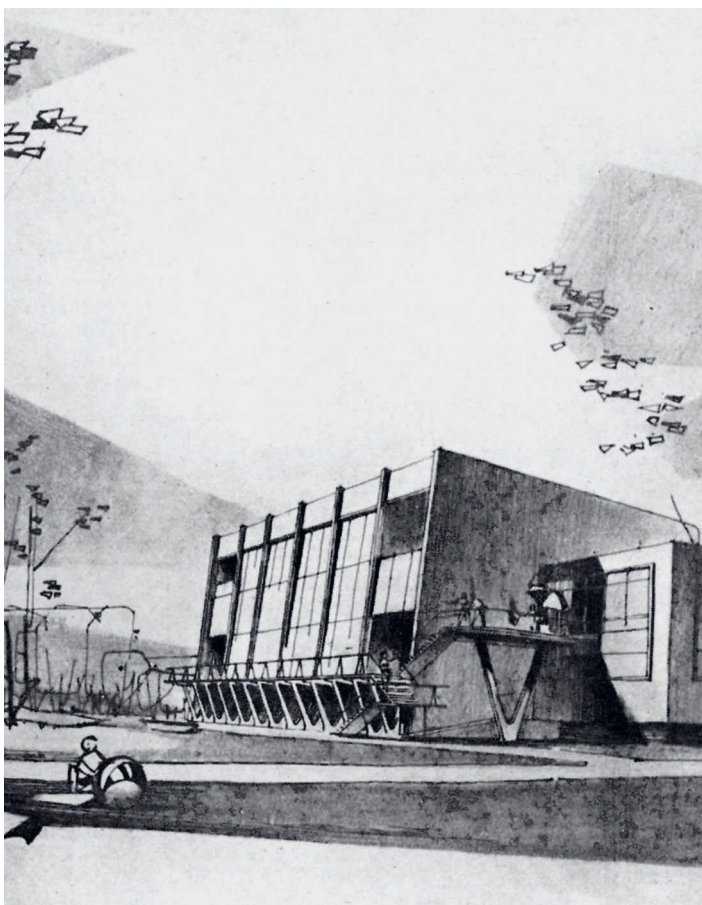
2 O proporcích a pravidlech pro soutěžní bazény určené ke sportovnímu plavání viz http://www.rozhodciplavani.cz/pravidla/vybaveni_zavodiste/vybaveni_zavodiste.php, vyhledáno 25. 6. 2019.

3 Jan Michl, *Realizace a projekty v současné architektuře*, Praha 1978, s. 28–29, 34–35. Z celkového počtu 31 položek, z čehož do sféry sportovních staveb patří tři příklady, náleží ke krytým plaveckým bazénům dvě položky. Jedná se o Městské lázně v Ostravě od architekta Jana Chvátka a plavecký stadion v Praze-Podolí od Richarda F. Podzemného.

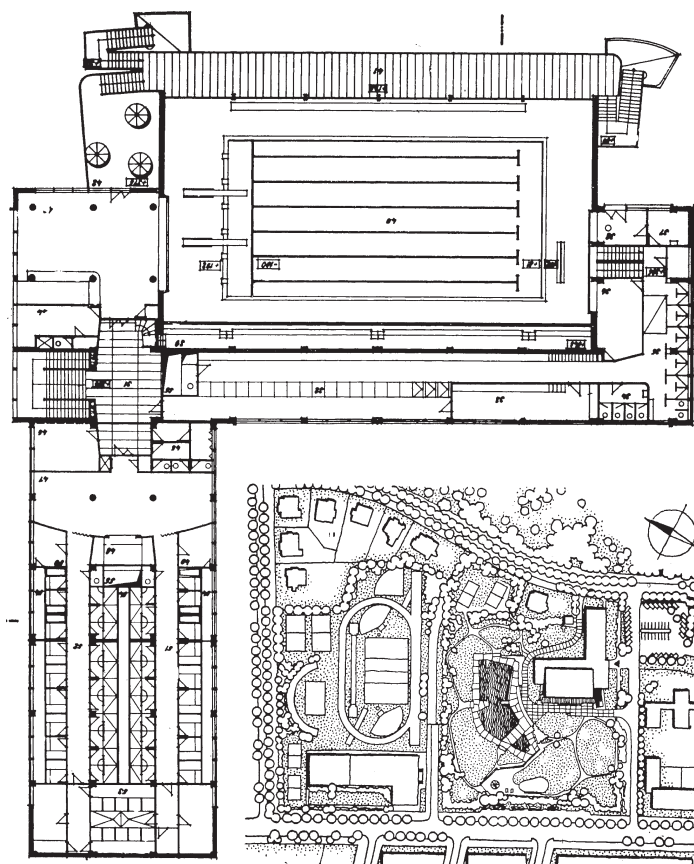
4 Nejvýraznějším příspěvkem z nedávných let k tématu vývoje architektonického typu koupališť a krytých bazénů je studie Markéta Svobodová, *Když se led proboří... Lázně,*

plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století, *Umění XLVIII*, 2000, č. 5, s. 351–368. Sportovními stavbami včetně krytých bazénů druhé poloviny 20. století se v širším časovém i obsahovém záběru zabývá publikace Rostislav Švábca (ed.), *Napřed! Česká sportovní architektura 1567–2012*, Praha 2012. Z krytých bazénů druhé poloviny 20. století kniha pojednává o Městských lázních ve Zlíně, plaveckém stadionu v Praze-Podolí, plaveckém stadionu v Českých Budějovicích, sportovní hale a bazénu v Brně-Lesnė, Městském bazénu v Liberci nebo v Tachově. K tématu viz též monografii krytého plaveckého bazénu v Plzni Jan Drnek – Ota Brachtel, *Bazén pro půl milionu. Historie městského bazénu Plzeň-Slovany*, Plzeň 2016. Z odborné literatury zaměřené na starší období viz Robert Šrek, *Plavání a architektura. Několik příkladů z Moravy a Slezska do počátku 20. století*, *Zprávy vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy*, 2014, č. 308, s. 125–134.

5 Rudolf Ortner, *Sportbauten. Anlage – Bau – Ausstattung*, Berlin 1956, s. 62.

2

3

šely do měst moderní komfort hygieny a současně i prostorovou velkorysost, a proto byly chápány jako výrazný projev modernizace.

Monografie *Ostmoderne* o výstavbě ve Východním Berlíně mezi léty 1945–1965 mimo jiné pojednává i o dvou areálech koupališť, která formovala po urbanistické a funkční stránce nové berlínské čtvrti té doby.⁶ Důraz na zpracovanou dispozici, funkční provázanost a na typové nebo individuální pojetí objektu, jeho vnější výraz i specifické pojetí prostoru, tedy zvláště bazénové haly, dokládají obecnější principy dobového architektonického vývoje. Právě sportovní stavby vedle kulturních, výstavních a dopravních objektů představovaly s ohledem na nemožnost výstavby nových sakrálních budov v sovětizované východní a středovýchodní Evropě v té době příležitost, jak funkčně i estetiicky pojmut prostory o velkých rozpnech pro poměrně náročný provoz a značný počet návštěvníků. Vedle akcentů na vodní hospodářství, větrání, akustiku, přirozené i umělé osvětlení architekti usilovali o vytvoření specifického a dobově příznačného prostředí, kombinujícího každodenní provoz s příležitostí dát těmto sportovním stavbám jedinečnou atmosféru.

Tato studie má za cíl hledat různorodost a tvůrčí invenci namísto paušalizace v apriorní a často u široké veřejnosti negativní představě

„komunistické“ nebo „modernistické“ architektury. Práce má upozornit na proměny dobových preferencí a tendencí, které lze doložit u vybraných realizací. Zároveň akcentuje potřebu památkové ochrany u nejvýznamnějších a v průběhu průzkumu projektu NAKI II vytipovaných kvalitních objektů. Nejvýznačnější projevy tohoto typu sportovních staveb jsou totiž ohroženy tendencí při rekonstrukcích zcela pozměnit výraz staveb a „obohatit“ je prostřednictvím nedomyšlených humanizací o prvky, které zcela stírají jejich autentický výraz a nahrazují jej druhořadým pastišem, jehož často jediná hodnota spočívá v nejnižší ceně a z toho vyplývající absenci kvality, což odpovídá krátké trvanlivosti a povrchní líbivosti, respektive pomíjivé módnosti.

V některých případech se podařilo v uplynulých třech desetiletích objekty krytých plaveckých bazénů opravit a případně i doplnit vodními atrakcemi v podobě menších bazénů, vířivek nebo toboganů tak, že tamní architektonická intence zůstala zachována. Po roce 1989 se totiž změnila představa způsobu trávení volného času. Již tolik nedominuje akcent na sport, výkon a plaveckou gramotnost. Převažuje zájem o zábavu, atrakce a jejich výtěžnost. Někde se přitom dokonce podaří krytý bazén opravit a citlivě architektonicky resuscitovat bez ná-

Obr. 2. Jan Chvátěk, reprodukce perspektivy Městských lázní v Ostravě, asi 1957. Převzato z: *Architektura ČSSR XI*, 1961, č. 8, s. 544.

Obr. 3. Jan Chvátěk, Městské lázně v Ostravě, půdorys přizemí a situace, 1957–1963. Převzato z: *Architektura ČSSR IX*, 1961, č. 8, s. 544.

nosu utilitárních stavebních zásahů nebo předimenzovaných atrakcí.

Někde přibýly výše zmíněné atrakce, jako tomu je u krytých bazénů v Liberci nebo v Ostravě-Porubě, aniž by to výrazně uškodilo původní architektuře objektů.⁷ Jinde ani sportovní úspěchy nevedly k příznivým rozhodnutím. To se týká zastavení provozu a opuštění budovy Městských lázní v Chomutově, vyprojektované architektem Jiřím Eisenreichem mezi léty 1963 a 1967 a veřejnosti zpřístupněné až počátkem října 1980. Tato budova obsahuje velký – tzv.

■ Poznámky

6 Andreas Butter – Ulrich Hartung, *Ostmoderne. Architektur in Berlin 1945–1965*, Berlin 2005, s. 49 a 78–81.

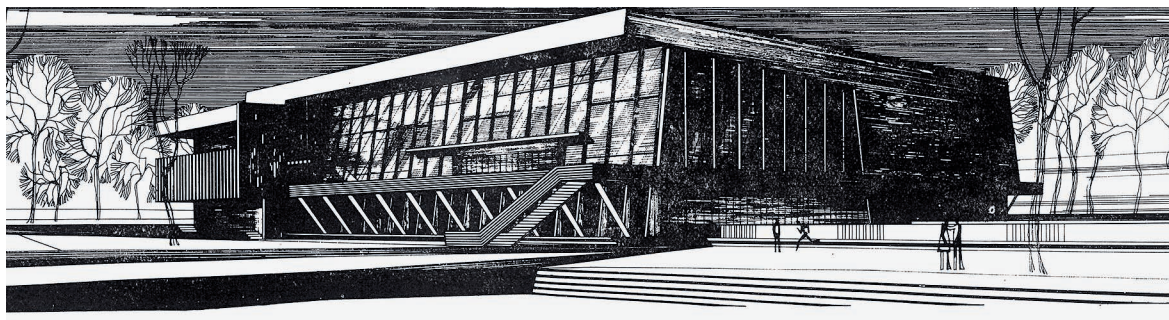
7 Nejčastěji se po roce 1989 v rámci rekonstrukcí a přestaveb krytých plaveckých bazénů do objektů vestavovaly tobogány, vířivky a další atrakce v kontextu mokrého provozu v interiéru a zčásti i exteriéru budov.

4

5

6

Obr. 4. Jiří Eisenreich, *Městské lázně v Chomutově, exteriér ze strany bazénové haly*, 1963–1980. Foto: Roman Polásek, 2017.

Obr. 5. Jiří Eisenreich, *Městské lázně v Chomutově, interiér bazénové haly*, 1963–1980. Foto: Roman Polásek, 2017.

Obr. 6. Jiří Eisenreich, *návrh Městských lázní v Chomutově*, 1967. Převzato z: *Architektura ČSSR XXVII*, 1968, č. 7, s. 428.

olympijský – padesátimetrový bazén s osmi plaveckými drahami. Přesto musela ustoupit „zábavnější“, méně provozně náročné a u veřejnosti populárnější představě Aquasvěta, s mokřými atrakcemi a s menším bazénem o délce 25 metrů, otevřeného v Chomutově roku 2012.⁸ Od té doby tamní Městské lázně chátrají a nemají využití, i když se uvažovalo o různých alternativách přestavby, částečném ubourání nebo celkové demolici architektonicky výrazné budovy. Pro její zachování se vyslovila i petice usilující o záchranu chomutovského padesátimetrového bazénu a tamní sportovní tradice.⁹ Přitom výraz této budovy je mezi objekty krytých bazénů ojedinělý, vycházející z pozdního modernismu ve stylovém modu brutalismu s monumentálními formami a lapidárním hmotovým i kompozičním řešením, takže z architektonického a potažmo památkového hlediska se jedná o ukázkovou realizaci uvedeného typu.

Abychom nestáli před těmito objekty bezrad-

ně, napomůže nám podrobnější popis vybraných příkladů a kvalit s nimi spojených. Zároveň bude dobré poznat úvahy související s dobou situací tělovýchovy a potažmo s principy, jimiž se řídilo projektování nejen v případě krytých plaveckých bazénů.

Plavecká zařízení v éře kolektivismu

Po roce 1945 se situace ve struktuře tělovýchovných organizací, a tudíž i jimi provozovaných zařízení, k nimž kryté bazény patřily, výrazně změnila. Dosavadní rozdílné ideově zaměřené sportovní organizace nebo městské podniky se počaly nejprve dobrovolně a po únorovém komunistickém převratu nuceně sjednocovat a centralizovat do jednotného tělovýchovného systému. Tento proces odpovídal trendům výrazně proměňujícím i další oblasti společnosti. Výstavba bazénů a koupališť podobně jako jiných sportovišť spadala v poválečné době do působnosti ministerstva školství a osvěty. Jak konstatoval v polovině 50. let architekt František Troníček, krytých bazénů, které by vyhovovaly po všech stránkách, bylo těsně po válce v českých zemích šest a na Slovensku tři. Vzhledem k potřebě rozvoje plaveckého sportu to znamenalo nutnost postavit mnohonásobně více obdobných sportovních zařízení.¹⁰

Ke zlepšení tělesné kultury mělo vést zavedení povinné tělesné výchovy na školách všech stupňů, rozšíření hodin tělocviku, zřízení vysokoškolských ústavů tělesné výchovy a spolupráce s tělovýchovnými lékaři. Komen-

tář k tomu napsal v roce 1946 architekt a aktivní sportovec Václav Kolátor, který se již v meziválečné době věnoval podrobněji tematice koupališť a krytých bazénů.¹¹ Kromě jiného V. Kolátor předpokládal, že hospodářské sjednocení tělovýchovy umožní zvýšit státní podporu při budování infrastruktury. V práci na jejím zlepšení spatřoval zásadní úlohu architektů. Psal totiž: „*Tím bude lze zasáhnout rozhodujícím a záměrným způsobem do výstavby hřišť, cvičišť, všech tělovýchovných provozoven a rekreačních zařízení, která jak svou povahou, tak rozsahem jsou významnou částí plánování měst, obcí i krajiny.*“¹² Roli architektů zpočátku viděl v oblasti odborně-poradní, obnovovací a adaptační. Teprve, jak zdůrazňoval, „*Po pro-*

■ Poznámky

8 Josef Dušek, Z historie: Kostel stál jen 70 let, nahradily jej lázně, *Chomutovský deník* 16. 11. 2009, https://chomutovsky.denik.cz/kultura_region/z-historie-kostel-stal-jen-let-nahradily-jej-lazni.html, vyhledáno 25. 6. 2019. K historii chomutovských Městských lázní viz <http://www.laznechomutov.cz/>, vyhledáno 25. 6. 2019.

9 Petice je součástí internetové stránky <http://www.laznechomutov.cz/>, vyhledáno 25. 6. 2019.

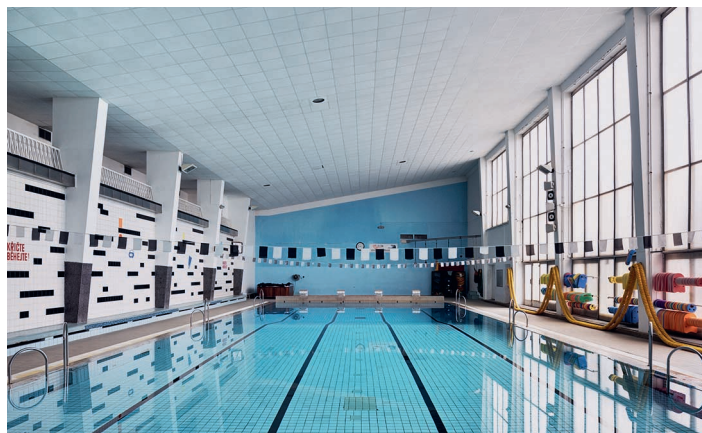
10 František Troníček, *Kryté lázně plavecké. Studie objemu a provozu*, Praha 1955, s. 9.

11 Alex. Hofbauer – Václav Kolátor, *Lázně. Stavba lázní, koupališť a plováren, jejich úprava a zařízení*, Praha 1935.

12 Václav Kolátor, *Tělovýchova ve službách národa, Architektura ČSR V*, 1946, s. 180.

7

8

vedeném sjednocení uskuteční se však jak do šíře, tak do hloubky vedená projekční práce, řízená podle pořadí naléhavosti, hospodářských možností a celostátního zájmu“.¹³

Prolnutí funkcionalismu s novým kolektivistickým zaměřením společnosti dokládají úvahy a plány architektů Františka Balcárka a Karla Koppa ohledně řešení moderního polyfunkčního tělovýchovného střediska. Počítali s tím, že bude tvořeno centrálním objektem se šatnami a zázemím pro různé sportovní aktivity.¹⁴ Konkrétní ukázkou tohoto uvažování se měly stát funkcionalisticky pojaté lidové lázně v Mělníku. Ihned po válce přistoupilo uvedené město k uspořádání architektonické soutěže na zřízení lidových lázní, které by sloužily i širšímu okolí. Jejich stavební program počítal se zřízením hygienické části v podobě vanových a parních lázní, lázní léčebných, sauny i kryté plovárny.¹⁵ Celek koncipovali autoři návrhů oceněných první a druhou cenou jako soubor spojující ubytovací zařízení v podobě vertikálního deskového objektu s horizontálně pojatou budovou lázní s krytým bazénem. Objekt lázní řešili na půdorysu L s větším křídlem s bazénovou halou a menším křídlem pro další lázeňské služby, odpovídající ještě potřebě hygienické péče o obyvatelstvo žijící v domech a bytech bez koupelen. Výraz popsaného soutěžního návrhu v intencích pozdního funkcionalismu odpovídal požadavkům na racionalitu provozu a důrazu na hygienu.

Funkcionalismus příznačný pro zlínské batovské prostředí je typický pro takzvané Zimní lázně¹⁶ z let 1946–1950, tedy objekt obsahující kromě očišťovacích lázní především krytý plavecký bazén o délce 25 metrů.¹⁷ Tím pod vedením architekta Vladimíra Karfíka se otázkou zabýval již ve 30. letech, kdy pracoval i s prvkem posuvné střechy.¹⁸ Jako konstrukční základ zvolil firmou Baťa využívaný železobetonový skeletový systém o rozponu 6,15 × 6,15 metru s cihelnou vyzdívkou, prověřený při výstavbě průmyslových objektů, administrativních budov

a dalších zařízení zmíněné firmy. Zestátněný podnik pod názvem Svit nadále rozvíjel firemní tradici a uvedený korporátní styl využíval i v poúnorovém prostředí, a to včetně výstavby budov zaměřených na péči o zaměstnance.

V dispozici Karfík vymezil k umístění bazénové haly jižní stranu, hmotu haly zdůraznil mírným vyvýšením a z jižní strany ji otevřel proskleným průčelím, které bazénovou halu spojuje s exteriérem, kde byl posléze umístěn venkovní bazén o délce 50 metrů. Tím se uvedený typ lázní s bazénovou halou, prověřený již během meziválečného období, stal důležitou součástí lokální i nadregionální sportovní infrastruktury. Zatím se sice jednalo o kombinované zařízení, neboť důležitou součástí Zimních lázní tvořily provozy očišťovacích lázní, zaměřené nikoli primárně na sportovní provoz, nýbrž na hygienu širších vrstev obyvatelstva jako takovou, avšak sportovní a rekreační význam již převažoval a v následujícím období po všech stránkách převládl.

Vzhledem k poválečným ekonomickým potížím, chaosu po převzetí moci komunisty a zestátnování hospodářství včetně stavebních firem a projekčních kanceláří se zbrzdila nebo zcela zastavila příprava velkých sportovních staveb. Dalším důvodem byl nástup socialistického realismu od přelomu 40. a 50. let, kdy stát a především vedení komunistické strany začaly vyžadovat bezpodmínečné uplatnění sovětských vzorů a metody socialistického realismu v architektuře. V první polovině 50. let se navíc projekční i stavební kapacity soustředily na budování provozů těžkého průmyslu a s nimi souvisejících nových socialistických měst. Teprve po Chruščovově kritice socialistického realismu na konferenci stavbařů v Moskvě koncem roku 1955 a po jeho kritice Stalina a stalinismu na XX. sjezdu KSSS v únoru 1956 se do určité míry změnily priority sovětského režimu i jeho satelitů ve středovýchodní Evropě. Pozvolna se do teorie i praxe počaly vracet principy moderní architektury, tj. funkci-

Obr. 7. Městské lázně ve Znojmě, celkový pohled, 1959–1965. Foto: Roman Poláček, 2017.

Obr. 8. Městské lázně ve Znojmě, interiér bazénové haly, 1959–1965. Foto: Roman Poláček, 2017.

onalismu a pozdního modernismu v intencích pozdního internacionálního stylu a dalších stylových variací.¹⁹ To se záhy projevilo i ve sportovní architektuře.

Od poloviny 50. let se začaly zvolna prosazovat i jiné složky sportovní činnosti a především narůstal zájem o rekreaci, poskytovanou novým režimem zasloužilým pracovníkům a budovatelům. Lze poznamenat, že v poválečném západním Německu se na základě pokynů k výstavbě halových a venkovních bazénů a soutěžních předpisů Německé plavecké asociace zformoval názor, že na každých 30 000 obyvatel by měly být zřízeny jedny halové lázně s bazénem o velikosti 12,5 × 25 metrů s dalšími provozy. Jednalo se ovšem o ideální stav, zatímco realita odpovídala snaha zřídit jedny halové lázně s krytým bazénem pro 100 000 obyvatel.²⁰

■ Poznámky

¹³ Ibidem.

¹⁴ František Balcárek – Karel Kopp, Tělovýchovné středisko dneška, *Architektura ČSR V*, 1946, s. 183.

¹⁵ Výsledky soutěže publikoval časopis *Architektura ČSR V*, 1946, s. 185–188.

¹⁶ Městské nebo též Zimní lázně, Hradská 888, Zlín. Prohlášeno za kulturní památku od roku 2001.

¹⁷ Jiří Voženílek, Nová výstavba Zlína, *Architektura ČSR VI*, 1947, s. 78; Pavel Novák, *Zlínská architektura 1900–1950*, Zlín 1993, s. 126–130.

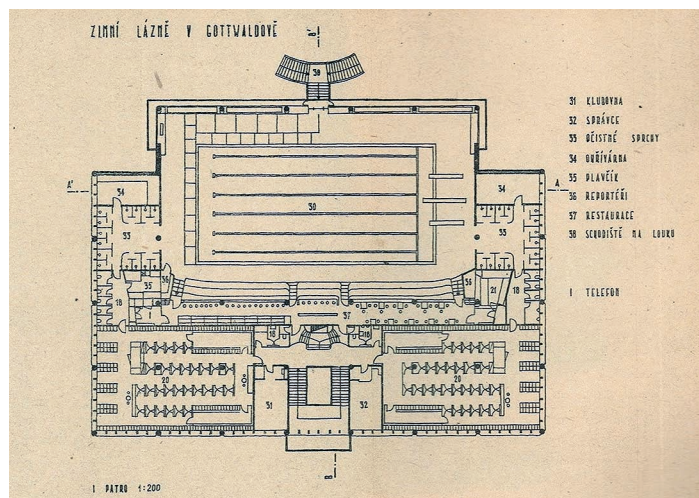
¹⁸ MSV [Markéta Svobodová], Městské lázně ve Zlíně, in: Švácha (pozn. 4), s. 200–203.

¹⁹ Podrobněji ke genezi socialistického realismu viz Martin Strakoš, *Nová Ostrava a její satelity*, Ostrava 2010, s. 41 ad.

²⁰ Ortner (pozn. 5), s. 59.

9

10

V Československu byl tento poměr ještě vyšší a F. Troniček ve své studii počítal, že ve městě se 100 000 obyvateli by přibližně 30 000 obyvatel potenciálně využívalo krytý bazén, takže by takové město mělo mít patřičné zařízení.

Domácí úsilí o nápravu v záležitosti špatného stavu sportovní infrastruktury a s tím související nízké úrovně plaveckých schopností dokládá mimo jiné seriál článků v časopise *Stadion* z roku 1956, vyzývající sportovní veřejnost k masivnímu budování bazénů a přírodních plováren svépomocí, a to včetně využití protipožárních bazénů a dalších umělých i přírodních nádrží a vodních ploch.²¹ Uvedená kampaň měla alespoň zčásti pomoci překonat nedostatky v oblasti sportovní infrastruktury, související jednak s limity hospodářství a dále se společenskými zábranami a komplikovaným vztahem veřejnosti k vodním sportům.

V souvislosti s brannou zdatností v roce 1960 v časopise *Základní tělesná výchova* tvrdil Otakar Jandera, že před 1. světovou válkou i těch několik málo pražských plováren zelo spíše prázdnotou. Špatný vztah pražského obyvatelstva a zvláště jeho mužské populace k plavání dokládá tím, že značná část vojáků pocházejících z Prahy za bojů na řekách Drině a Sávě utonula, protože neuměli plavat.²² Paralelně s těmito populárně zaměřenými výzvami a apely probíhal pozvolný vývoj, spočívající v plánování náročnějších krytých bazénů a koupališť a navazující na předchozí období především za první Československé republiky a následně na krátké poválečné období.

Vývoj architektonického typu v intencích pozdního modernismu

Dané téma představovalo natolik speciální záležitost, že se přípravou podkladů pro projekty koupališť a krytých bazénů soustavněji zabýval Studijní a typizační ústav se sídlem

v Praze. V roce 1955 vyšly dvě studie architekta Františka Tronička zaměřené na objemové a funkční aspekty projektů krytých plaveckých bazénů a letních koupališť.²³ F. Troniček ve své studii uvedl: „Výstavba krytých plaveckých lázní je v podstatě záležitostí jednak architektonickou resp. stavební, jednak vodohospodářskou...“²⁴ Otázkám vodního hospodářství se však nevěnoval, protože v předchozím roce zpracoval odpovídající studii architekt Lochman. Proto se mohl zaměřit především na funkční souvislosti a záležitosti provozu.

Tyto výstupy dokládají snahu kodifikovat vývojem v meziválečné době ustavený tzv. frankfurtský typ krytého plaveckého bazénu v podobě krabicovité budovy, obvykle na jižní straně otevřené proskleným průčelím, sloužícím k prosvětlení bazénové haly a eventuálně k propojení interiéru s exteriérem, kde se počítalo často s koupalištěm. Na projektech se poté podíleli architekti z Krajských projektových ústavů pro výstavbu měst a vesnic (Stavoprojekt) nebo z pražských projektových ústavů. Centrální institucí se posléze stal Sportprojekt Praha, který na tyto výstupy navázal v roce 1981 publikací vzorových projektových podkladů pod názvem *Plavecké bazény kryté*.²⁵ Lze z nich vyčíst úsilí usnadnit zřizování koupališť a krytých bazénů za pomoci typových projektových podkladů. Jednalo se o reakci na trvale neutěšenou situaci v dostupnosti krytých plaveckých bazénů zvláště mimo velká města i v některých velkých urbanistických aglomeracích se zaostalým nebo nerozvinutým sportovním a rekreačním zázemím.

Kryté bazény a plavecké stadiony jako syntéza typu a unikátu

Jedním z prvních projektů reflektujících změnu na domácí architektonické scéně 50. let se stal projekt Městských lázní, zvaných též Čap-

Obr. 9. Vladimír Karfík a kol., *Zimní lázně ve Zlíně, 1946–1950, dobová pohlednice*. Foto: Vl. Hnízdo, sbírka autora.

Obr. 10. Vladimír Karfík, *Zimní lázně ve Zlíně, půdorys přízemí*. Převzato z: František Troniček, *Kryté lázně plavecké*, Praha 1955, s. 102.

kárna,²⁶ v Ostravě z roku 1957 od mladého architekta Jana Chvála z ostravského Krajského projektového ústavu pro výstavbu měst a vesnic.²⁷ Chvála řešil nový lázeňský areál nikoli v doznívajících historizujících formách socialistického realismu, nýbrž v kombinaci funkcionalistické struktury adekvátní mělnickému projektu (viz výše) a pozdně modernistického formového aparátu, jemuž se po úspěchu na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu začalo říkat

■ Poznámky

21 Rudolf Štorkán, Budujte bazény a přírodní plovárny, *Stadion* 4, 1956 (4. 5. 1956), č. 18, s. 13. Seriál pokračoval v následujících číslech 19, 20, 21, 22, 23 a pojednával o zřizování nenáročných venkovních bazénů a koupališť svépomocí.

22 Otakar Jandera, Postavíme si tisíc koupališť!, *Základní tělesná výchova* V, 1960, č. 16, s. 328–329.

23 Troniček (pozn. 10). – František Troniček, *Letní lázně plavecké*, Praha 1955.

24 Troniček (pozn. 10), s. 3.

25 *Plavecké bazény kryté. Vzorový projektový podklad*, Praha 1981.

26 Městské lázně Ostrava, nyní Vodní svět!!! (Čapkárna), Sokolská třída 44/2590, Ostrava.

27 Josef Pechar, Kryté lázně – Ostrava, *Architektura ČSSR* XXIII, 1964, č. 4, s. 263–266, dále též Martin Strakoš, *Po sorele brusel, kov, sklo, struktury a beton*, Ostrava 2014, s. 127–129.

11

12

13

14

Obr. 11. Jan Chválek, Městské lázně v Ostravě, celkový pohled, 1957–1963. Archiv města Ostravy, sbírka fotografií, foto Stanislav Machala, V-102-9/36.

Obr. 12. Jan Chválek, Městské lázně v Ostravě, hlavní průčelí, 1957–1963, současný stav průčelí a bazénové haly po přestavbě. Foto: Roman Polásek, 2009.

Obr. 13. Jan Chválek, Městské lázně v Ostravě, interiér bazénové haly, 1957–1963. Foto: Roman Polásek, 2014.

Obr. 14. Jaroslav Nováček – Jan Kapitán, spolupráce Ladislav Obdržálek, plavecký stadion v Olomouci, 1958–1965. Fotoarchiv Vlastivědného muzea v Olomouci, foto: J. Navrátil, 1976, sign. A7077/2.

bruselský.²⁸ Užítí názvu „lázně“ vypovídalo ještě o přetrvávající potřebě městského hygienického zařízení, umožňujícího lidem z bytů bez koupelen řešit potřebu komplexní hygienické péče. Na druhou stranu dominantu v řešení budovy, utvářené na půdorysu L, představuje bazénová hala, orientovaná směrem k jihozápadu. Objevuje se zde celoprosklená jižní a poprvé též zkosená fasáda, určená k prosvětlení prostoru bazénové haly. Zároveň tuto halu architekt propojil prostřednictvím terasy na dobově příznačných V sloupech s exteriérem, doplně-

ným v druhé etapě výstavby o venkovní bazén. Ten dostal nikoli tradiční sportovní obdélný půdorys, nýbrž tvar nepravidelný, odpovídající tehdejší neoexpresivní architektuře vycházející z bruselského stylu a z dalších tendencí neoexpresionistické estetiky, zdůrazňujících dynamiku a organické tvary, jež souvisely s nadšením pro pohyb, rychlost, tvarovou rozmanitost, ale i pro kosmické objevy a vědeckou fantastiku.

Nebyl to jediný případ, kdy bruselský styl ovlivnil celkový výraz stavby. Jinou, i když méně architektonicky přesvědčivou ukázkou tohoto přístupu se stal krytý plavecký stadion v Olomouci, který vznikl v letech 1958–1965.²⁹ Navrhl jej tým architektů ve složení Jaroslav Nováček a Jan Kapitán ve spolupráci s Ladislavem Obdržálkem za výtvarné spolupráce Jana Sedláčka a Oldřicha Peče.³⁰ Jeho řešení opět reflektuje bruselskou estetiku, tentokrát v asymetrické kompozici hmotového řešení bazénové haly a její střechy ve tvaru asymetricky komponovaného V. Tomu odpovídá rytmus okeních os hlavní prosvětlené jižní halové stěny, směřující k venkovnímu bazénu. Další projevy bruselského stylu v této oblasti reprezentují kryté bazény ve Frýdku-Místku, Opavě nebo

Znojmě a pozornost jim budu věnovat v následující části.

Jak jsem již uvedl, polovina 50. let představuje období, kdy se zvýšil zájem představitelů státu, komunistické strany i organizované tělovýchovy o rozvoj plaveckého sportu. Souviselo to jednak s úsilím o zvýšení obecné úrovně zdravotnosti obyvatelstva, ale též s potřebou reprezentace v oblasti sportu. Zmíněné období bylo v každém případě příznivé pro uplatnění nových architektonických trendů. V souvislosti

■ Poznámky

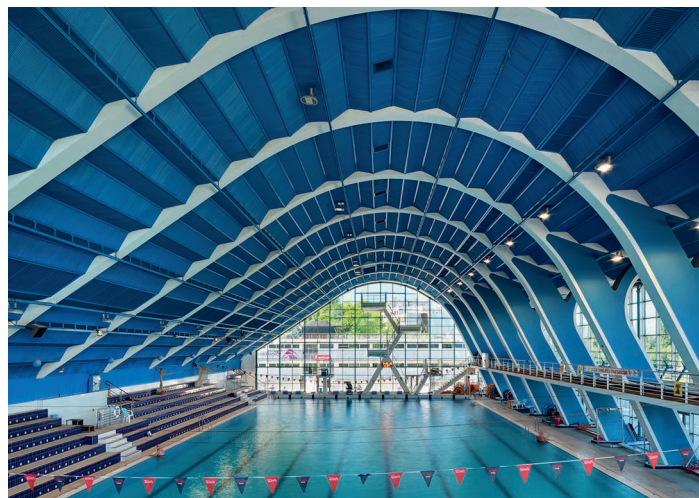
28 Podrobněji např. Rostislav Švácha, Česká architektura 1956–1963, in: Marie Judlová (ed.), *Ohniska znovuzrození; české umění 1956–1963*, Praha 1994, s. 243–257. – Lenka Tichá, Středoevropská architektura v letech 1956–1963 a bruselský styl, *Umění IL*, 2001, s. 151–160. – Daniela Kramerová – Vanda Skálová (edd.), *Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*, Praha 2008 ad.

29 Plavecký stadion Olomouc, Legionářská 1090/11, Olomouc.

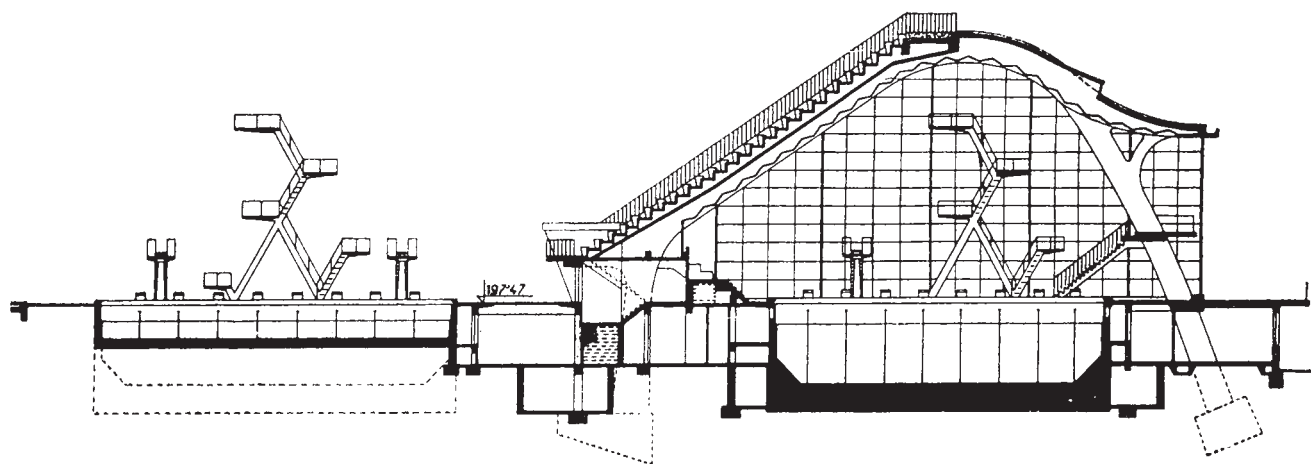
30 *Olomoucká architektura 1950–1983*, Olomouc 1983, s. 12.

15

16

17

s přípravou I. celostátní československé spartakiády vznikla v Mistrovském ateliéru národního umělce Jiřího Krohy studie plaveckého bazénu v Praze-Podolí ještě v intencích metody socialistického realismu, takže krytý bazén měl mít podobu palácové stavby se sloupovým portikem a celek doplněný dvěma venkovními bazény se měl obracet směrem k vltavskému nábřeží. Byla to však labuť písň ideologicky podmíněné architektonické tvorby, protože po kritice stalinismu a zdobnictví začali architekti hledat nová východiska opět v modernismu, tentokrát pod vlivem západního vývoje. Bylo to období plné očekávání, a proto se tehdy podařilo navrhnout a posléze i po delší době postavit několik velkých plaveckých stadionů, jejichž výraz se stal pro architekturu 60. let symptomatickým.

Pro lokalitu v Praze-Podolí architekt Richard Ferdinand Podzemný ve spolupráci s Gustavem Kuchařem zpracoval v roce 1958 studii a následně i projekt, jehož realizace byla dokončena v roce 1965.³¹ Návrh vycházel z kombinace funkčního řešení s originálním konstrukčním pojetím bazénové haly, sloužící také jako západní tribuna, která uzavírala prostor bývalého kamenolomu, kam byly umístěny dva

bazény,³² jeden o délce 50 metrů a osmi plaveckých drahách a druhý s desetimetrouvskou skokanskou věží pro skoky do vody. Krytý bazén těchto rozměrů jako velký venkovní bazén autoři vložili do haly pod zmíněnou tribunu. Součástí celku je i blok šaten a dětské brouzdaliště. Uvedený princip bazénu s tribunou se o dvě desetiletí dříve objevil v řešení olympijského bazénu v Helsinkách, postaveného pro neuskutečněné olympijské hry, plánované ve 40. letech. Posléze se stal centrem plaveckého sportu během XV. olympiády v roce 1952. Je tedy možné, že právě zde čerpal autor inspiraci včetně situování plaveckého a skokanského bazénu sériově za sebou, byť pod tribunou v Helsinkách se nacházejí jen provozní prostory, nikoli krytý bazén.

Ještě výrazněji se úsilí o unikátnost projevilo v případě plaveckého stadionu v Českých Budějovicích, jehož návrh vznikl také v příznacném roce 1958, avšak realizace byla zahájena v roce 1966 a celek se podařilo dokončit až v roce 1971.³³ Jedná se o ukázkový příklad dobové pavilonové architektury, situované v sousedství historického jádra města.³⁴ Inspirace vycházela nejen z architektury EXPO 58 v Bruselu, ale obecně z tehdejšího aktuálního

Obr. 15. Richard F. Podzemný – Gustav Kuchař, plavecký stadion v Praze-Podolí, celkový pohled, 1958–1965. Foto: Roman Polásek, 2019.

Obr. 16. Richard F. Podzemný – Gustav Kuchař, plavecký stadion v Praze-Podolí, průhled bazénovou halou, 1958–1965. Foto: Roman Polásek, 2019.

Obr. 17. Richard F. Podzemný – Gustav Kuchař, plavecký stadion v Praze-Podolí, řez bazénovou halou. Převzato z: *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 2, s. 100 a 101.

■ Poznámky

31 Plavecký stadion Podolí, Podolská 43/74, Praha-Podolí. Zpracován návrh na prohlášení za kulturní památku.

32 Richard F. Podzemný, Plavecký stadión v Praze-Podolí, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 2, s. 99–102. – Jaroslav Paroubek, K realizaci plaveckého stadiónu, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 2, s. 103–105. – V. Moravec, Plavu, plaveš, plaveme. Rozhovor s ředitelem Zdeňkem Jelínkem, *Československý architekt XXV*, 1979, č. 2, s. 3. Dále též MSV [Markéta Svobodová], Plavecký stadion v Praze, in: Švácha (pozn. 4), s. 208–211.

33 Plavecký stadion, Sokolský ostrov 402/4, České Budějovice. Objekt je prohlášen za kulturní památku.

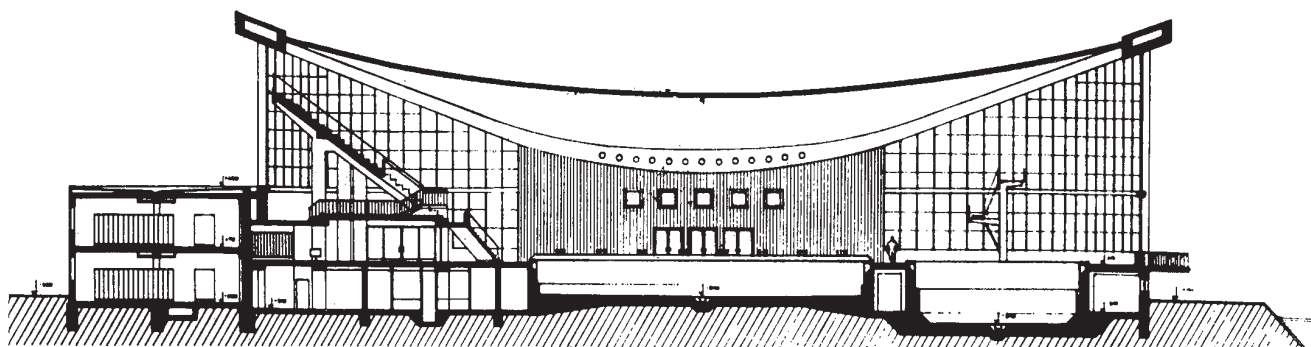
34 Bohumil Böhm, Plavecký stadión v Českých Budějovicích, *Architektura ČSR XXXII*, 1973, č. 9, s. 452–455.

18

19

20

Obr. 18. Bohuslav Böhm, spolupráce Jaroslav Škarda a Josef Vítů, plavecký stadion v Českých Budějovicích, celkový pohled od řeky, 1958–1971. Foto: Roman Poláček, 2018.

Obr. 19. Bohuslav Böhm, spolupráce Jaroslav Škarda a Josef Vítů, plavecký stadion v Českých Budějovicích, průhled bazénovou halou. Foto: Roman Poláček, 2018.

Obr. 20. Bohuslav Böhm, spolupráce Jaroslav Škarda a Josef Vítů, plavecký bazén v Českých Budějovicích, řez bazénovou halou. Převzato z: *Architektura ČSR XXXII*, 1973, č. 9, s. 454.

dění, což platí pro 50. léta, nikoli však pro dobu dokončení stavby. Tým z Krajského projektového ústavu pro výstavbu měst a vesnic pod vedením architekta Bohumila Böhma a za součinnosti Jaroslava Škardy a Josefa Vítů vytvořil návrh, který vypovídal o záměrné snaze explicitně potvrdit destalinizaci české architektury, jak o tom svědčil československý pavilon na výstavě EXPO 58 v Bruselu.³⁵

Již v polovině 50. let pronikaly za železnou oponu informace o lanových hyperbolických střechách velkorozponových hal. Vzor představovala víceúčelová hala v Raleigh (USA) od architektů Matthewa Nowického, Williama H. Deitricka a inženýra Freda Severuda z let 1952–1953.³⁶ Obdobná kongresová hala vznikla v letech 1956–1957 v Západním Berlíně

ně podle projektu Hugha Stubbinsse. Tentýž typ lanových konstrukcí se uplatnil u některých pavilonů na zmíněné světové výstavě EXPO v Bruselu roku 1958, konkrétně u pavilonů Francie, USA a Brazílie nebo v případě pavilonů firem Marie Thumas a Philips.³⁷ Základ tvořilo využití ocelových lan spolu s ocelovou či železobetonovou podpůrnou konstrukcí a betonových či kovových střešních panelů k vytvoření dynamického tvaru jako principu završení stavby.

Jako jeden z prvních se pokusil lanovou střechu použít František M. Černý v neuskutečněném soutěžním návrhu československého pavilonu pro EXPO, vypracovaném roku 1956. Dalším takovým projektem, tentokrát úspěšně realizovaným, se stala sportovní hala v Bratislavě-Pasienkách od Jozefa Chovance z let 1958–1962.³⁸ Podobný příklad reprezentuje plavecký stadion v Českých Budějovicích. O koncepci tohoto projektu se přitom vedla diskuse, i když ta jistě za prodlevou v realizaci nestála. Spíše za to mohl nedostatek prostředků a stavebních kapacit. V roce 1961 projekt kritizoval J. Paroubek za to, že „...celé spojení hlavních hmot je příliš těžkopádné, než aby odpovídalo lehkosti, kterou by bylo možno očekávat u budovy používající lanové konstrukce“.³⁹

Na uvedené kritice bylo něco pravdy. Abychom však odhalili limity návrhu, je třeba analyzovat samotné místo a architektův přístup. Budova plaveckého stadionu stojí na jihozápadním cípu Sokolského ostrova v sousedství plovárny původně z 30. let 20. století, sokolovny dokončené v roce 1946 a nedaleko od his-

■ Poznámky

EE [Eva Erbanová], Plavecký stadion, in: Daniel Kovář (ed.), *Slavné stavby Českých Budějovic*, Praha 2016, s. 276–278. Dále např. *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998, s. 369. Dále viz MST [Martin Strakoš], Plavecký stadion v Českých Budějovicích, in: Švácha (pozn. 4), s. 212–215.

35 Podrobněji k architektuře pavilonů světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a k bruselskému stylu v českém prostředí viz Kramerová – Skálová (pozn. 28).

36 Felix Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1980, s. 427.

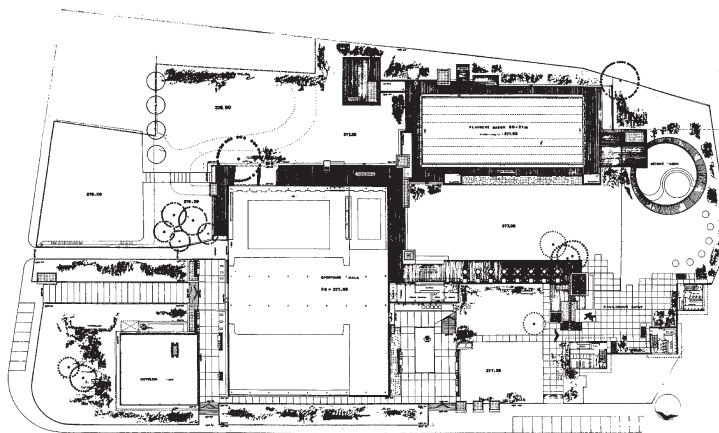
37 Lev Lauerman, Jednotlivé pavilony, *Architektura ČSR XVII*, 1958, č. 9–10, s. 685–703. – Martin Strakoš, *Architektura EXPO 58 v Bruselu a československý pavilon*, in: Kramerová – Skálová (pozn. 28), s. 88–107.

38 Matúš Dulla – Henrieta Moravčíková, *Architektúra Slovenska v 20. storočí*, Bratislava 2002, s. 421.

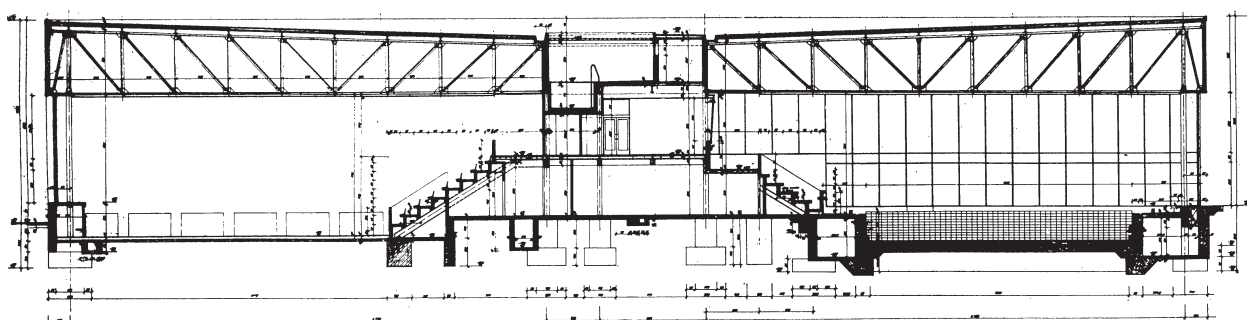
39 Jaroslav Paroubek, *Architektura sportovních staveb v ČSR*, *Architektura ČSSR XIX*, 1961, s. 545 a 548.

21

22a

22b

torického centra města. Autoři chtěli, aby objekt definovala při pohledu na historické jádro organická silueta střechy ve tvaru hyperbolického paraboloidu. Ústřední prvek kompozice proto tvoří plovárenská hala, jakoby levitující nad řekou. Lanová střešní konstrukce haly má rozpětí 54×64 metrů s průvšem 4 metry. Lana jsou zakotvena do dvou parabolických oblouků, přenášejících zatížení střechy do dvou podpor v podobě prohnutých železobetonových stěn. Ostatní strany jsou otevřeny do exteriéru prosklenými a původně transparentními fasádami, které jsou rytmizovány subtilními železobetonovými sloupy, podpírajícími oblouky. Zvolená kombinace konstrukcí byla neobvyklá, a proto vyvolala jistou kritiku. Umožnila však otevřít halu na obou stranách.

Hala obsahuje velký tzv. olympijský bazén o rozměrech 20×50 metrů s osmi plaveckými drahami. K němu se pojí na západní straně skokanský bazén o rozměrech 10×12 metrů s blokem můstků. Na protější východní straně haly je umístěna tribuna pro 850 diváků. Nosná a předpínací lana jsou obalena PVC a tvoří podhled stropu. Střecha se skládá z hliníkových panelů a z tepelné a vodotěsné izolace. Zázemí bazénu a šatny plavců jsou umístěny v připojeném nízkém křídle, kde se nachází i dětský bazén o rozměrech 10×20 metrů.⁴⁰ Opožděná a v tom směru rozporuplná realiza-

ce se nakonec dočkala uznání, což v roce 1980 vyjádřil i byvší kritik J. Paroubek, když napsal: „Pečlivě domyšlená lanová konstrukce zastřešení ... a fenomén nádherného prostředí s tradicí budějovické tělovýchovy v blízkém sousedství historického jádra učinilo dílo B. Böhma součástí architektury města, na kterou je město hrdé.“⁴¹

Oblíbenost složitých střešních konstrukcí k završení bazénových hal se projevila i v řešení plaveckého areálu v Brně-Ponavě podle návrhu architekta Otakara Oplatka z roku 1967, obsahujícího plavecký bazén 21×50 metrů a bazén pro neplavce 8×16 metrů.⁴² Areál měl původně obsahovat i venkovní koupaliště, ale nakonec vznikl jen krytý bazén s příhradovou kovovou střešní konstrukcí podle návrhu Ferdinanda Lederera.⁴³ Objekt tím připomíná brněnské výstavní pavilony. Je však zasazený do svažitého terénu a rozdělený do teras, odrážejících funkční členění provozu. V řešení fasád je patrná tribuna pro 1 200 osob. Postupné dozrívání bruselského stylu se projevilo i v tvarování dynamické markýzy hlavního vchodu. Obecným principem tehdejších bazénů jsou prosklené fasády, umožňující přirozenému světlu prozářít bazénovou halu a samotný bazén. Akcentace střechy přitom zdůraznila hmotovou kompozici objektu. Opět se zde setkáváme s výstavbou v souvislosti s Akcí Z,

Obr. 21. Otakar Oplatek, plavecký areál v Brně-Ponavě, celkový pohled, 1963–1980. Foto: Roman Polásek, 2018.

Obr. 22a, b. František Šaman, krytý plavecký bazén s tělocvičnou v Novém Jičíně, situace a řez objektem s bazénovou halou a tělocvičnou, 1970–1975. Převzato z: *Architektura ČSR XXXV*, 1976, č. 8, s. 361 a 363.

rozšířeným způsobem kompenzace nedostatku stavebních kapacit a financí. Proto se bazén podařilo zprovoznit až v roce 1980 a také z toho důvodu realizace spojuje formy architektury přelomu 50. a 60. let například s uměleckým dílem mladšího data v podobě abstraktního barevného reliéfu ze skleněné mozaiky.

Složitou střešní konstrukcí s architektonicky zdůrazněným zastropením bazénové haly

■ Poznámky

40 Böhme (pozn. 34).

41 Jaroslav Paroubek, *Současná architektura sportovních a tělovýchovných staveb*, *Architektura ČSR XXXIX*, 1980, s. 102–105.

42 Městský plavecký stadion Lužánky, Sportovní 486/4, Brno-Ponava.

43 Viz Památkový katalog <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestsky-plavecky-stadion-18403472>, vyhledáno 25. 6. 2019. Autor děkuje za informace Ing. Petrovi Svobodovi.

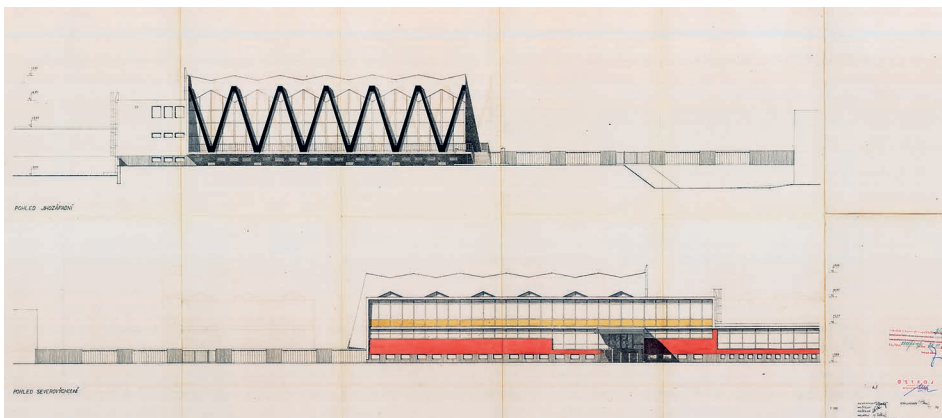
Obr. 23. *Ostroj Opava, plavecký bazén v Opavě, pohled na vstupní průčelí a průčelí bazénové haly, 1965. Spisovna Stavebního úřadu Magistrátu města Opavy.*

Obr. 24. *Hutní projekt, pracoviště Frýdek-Místek a Ostroj Opava, plavecký bazén v Opavě, pohled do bazénové haly. Foto: Roman Poláček, 2013.*

se vyznačuje také hala s padesátimetrovým plaveckým bazénem o osmi drahách v Ústí nad Labem, v místní části zvané Klíše.⁴⁴ Objekt krytého bazénu situovaný pod zalesněným svahem završuje větší sportovní areál. Ve čtyřech bodech zakotvený segment umožnil architektonicky zdůraznit a zároveň s okolím organicky propojit rozměrnou hmotu stavby. Hala se obrací k jihu proskleným průčelím do prostoru, kde se nachází venkovní bazén. Na jihozápadní straně s halou ještě sousedí menší venkovní bazén čtvercového půdorysu, opatřený skokanskou věží. Na severní straně bazénu v hale se nachází hlediště a zázemí. Přesto i zde se podařilo interiér prosvětlit skleněnou stěnou, situovanou nad hledištěm.

Vlastní halu zastřešuje skořepinová konstrukce z bezešvých trubek, vytvářející v interiéru plochu ve tvaru připomínajícím placovou klenbu.⁴⁵ Zastropení přitom strukturně člení žebra v úpravě stropního podhledu, čímž autoři vyřešili akustiku haly i její rytmické a tvarově působivé členění. Architektonický návrh vznikl v průběhu 70. let v Krajském projektovém ústavu v Ústí nad Labem, kde na něm pracoval architekt Josef Slíva ve spolupráci s architektem Janem Doležalem a statikem Stanislavem Stejskalem. Konstrukci zastřešení řešil inženýr Josef Zeman z Hutního projektu Praha. Stavba byla dokončena a předána do užívání v roce 1985. O nejnovějších peripetiích při nedávné rekonstrukci haly a také o neuváženém a naštěstí neuskutečněném záměru přistavět k objektu akvapark vypovídá rozhovor s autorem původního projektu z roku 2015.⁴⁶

Paralelně s neobvyklými střešními konstrukcemi a půdorysnými tvary se vyvíjely také ortogonálně koncipované a maximálně diagonálními prvky hmotové kompozice ozvláštněné budovy pro velké kryté plavecké bazény na obdélném půdorysu. Takovým příkladem jsou již zmíněné chomutovské Městské lázně, obsahující velký padesátimetrový bazén s osmi plaveckými drahami.⁴⁷ Tato stavba, vyprojektovaná Jiřím Einsenreichem v letech 1963–1967 a dostavěná v roce 1980, podobně jako brněnský příklad ukazuje dobové možnosti i limity.⁴⁸ Objekt má sice ortogonální kompozici, avšak hmota má neoexpresivní traktování se zkosenou prosklenou jižní stěnou a s formami, které se staly typické pro právě v Československu nastupující ohlasy brutalismu. V tomto

23

24

případě se jedná o brutalismus, avšak nikoli za použití pohledového betonu, nýbrž robustních tvarů a forem, provedených v kovovém materiálu. Se vznikem těchto lázní je spojena ztráta v podobě demolice historizujícího kostela, jenž stál v těchto místech. Bylo by pro Chomutov nešťastné, kdyby zde vyhrála starozákonní metoda „oko za oko, zub za zub“. V současnosti se lázně nacházejí v parku, který umožňoval rozšíření objektu o patřičné atrakce. Jenže nedomyšlená výstavba Aquasvěta na jiném místě Chomutova znamenala uzavření této budovy, omezení možností plaveckých sportů a v současnosti neřešitelné problémy s novým využitím chátrající budovy lázní.

Ani v éře normalizace nepřestaly odvážné konstrukce fascinovat, jak doložil příklad ústecké plavecké haly. Zatímco chomutovský bazén patří do této skupiny spíše svým měřítkem a rozměry bazénu, avšak hmotovým pojetím je bližší typovým projektům, sportovní centrum Tělovýchovné jednoty Tesla v Brně-Lesné z let 1973–1982 využívá opět motiv lanových konstrukcí.⁴⁹ Jeho realizace také probíhala v Akci Z a trvala více než deset let.⁵⁰ V tomto případě tým pod vedením architekta Viktora Rudiše vytvořil stavbu na základě aplikace lanové konstrukce k zastřešení velkorozponových prostor,

a to s pomocí improvizace, neboť muselo být použito lan těžních strojů. Dvě prověšené lodi jsou uvozené po stranách ocelovými vzpěrami a v zemi zakotvenými lany. V jedné polovině se nachází bazén o délce 25 metrů a v druhé části tělocvična a gymnastický sál.⁵¹ Uprostřed celku je umístěno společné zázemí sportovních provozů, tedy šatny, sprchy a podobně, jak předvídalí autoři koncepce sportovních areálů

■ Poznámky

44 Plavecký areál Klíše, U Koupaliště 575/11, Ústí nad Labem.

45 Václav Krejčí, *Ústí nad Labem. Rozvoj města 1950–2010*, Ústí nad Labem 2013, s. 229 a 255–256.

46 Josef Slíva: Přestavba plavecké haly není snem, je skutečným kostlivcem, <http://usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/163-josef-sliva-prestavba-plavecke-haly-neni-snem-je-skutecnym-kostlivcem>, vyhledáno 25. 6. 2019.

47 Městské lázně, Mánesova 4757, Chomutov, viz pozn. 9 a 10.

48 Jiří Eisenreich, Městské lázně v Chomutově, *Architektura ČSSR XXVII*, 1968, č. 7, s. 426–428.

49 Halasovo náměstí 826/7, Brno-Lesná.

50 MAH [Marcela Horáčková], Sportovní hala a bazén v Brně, in: Švácha (pozn. 4), s. 220–223.

51 *Brno architektura 1945–1990*, Brno 2009, s. 200–201.

25

26

Obr. 25. Pavel Švancer, plavecký bazén v Liberci, průčelí, 1978–1984. Foto: Roman Polášek, 2018.

Obr. 26. Pavel Švancer, plavecký bazén v Liberci, bazénová hala, 1978–1984. Foto: Roman Polášek, 2018.

ve 40. letech 20. století. Sportovní centrum TJ Tesla v Brně-Lesné ukazuje, že architekti i za nepříznivých okolností dokázali vytvořit v limitech určitého typu unikátní stavbu, která je vhodně začleněna do zástavby nejvýznamnějšího sídliště u nás. Zde se nabízí otázka, zda by památková ochrana zrovna této budovy nebyla důležitou odpovědí na problematiku ochrany celého sídlištního komplexu.

Architektonický typ jako univerzální řešení

Budování velkých plaveckých stadionů pro rozměrné tzv. olympijské bazény o délce padesát metrů a s osmi plaveckými drahami v podobě architektonicky unikátních pavilonů se ukázalo jako velmi náročné. K důrazu na typovou výstavbu přispěly zkušenosti s prodlužovanou a finančně nákladnou výstavbou velkých krytých bazénů pavilonového typu, často realizovanou s ohledem na limity tehdejšího hospodářství prostřednictvím Akcí Z, tedy kombinací státních prostředků a svépomoci. To se však u náročných staveb příliš nevyplácelo, protože z toho vyplývaly různé závady a průtahy. V usnesení vlády České socialistické republiky č. 6 z ledna 1978 se konstatovalo, že kapacita sportovních zařízení je neuspokojivá a že „Největší znepokojení lze projevit v oblasti plaveckých zařízení (16,7 % plnění čs. urbanistického ukazatele kryté vodní plochy na jednoho obyvatele), což se projevuje v nízké úrovni plavecké gramotnosti zvláště proto, že možnosti plavání na otevřených tekoucích vodách se omezují“.⁵² Proto se již od počátku 70. let kladl důraz na výstavbu řady menších krytých plaveckých

kých bazénů, doplňovaných v rámci možnosti tělocvičnami a dalšími sportovními provozy, za použití montovaných nebo svařovaných ocelových konstrukcí.⁵³ Jak k tomu dodává Markéta Svobodová: „V sedmdesátých letech se již hlavním trendem po vzoru Francie stala výstavba typizovaných plaveckých středisek z oceli, skla, hliníku a umělých hmot, jejichž předností byla především rychlá montáž...“⁵⁴

Základem se měla stát účelnost a hospodárnost, spočívající v koncepci výstavby menších zařízení, koncentrujících více funkcí, aby nebylo třeba dělit svážit ze širokého okolí k plaveckému výcviku nebo aby se podařilo využít pracovní síly jednotlivých zařízení (bazén, tělocvična, koupaliště).⁵⁵ Právě takovým příkladem je krytý plavecký bazén ve Frýdku-Místku, součást tamního areálu učiliště.⁵⁶ Stavba, s jejímž projektem se začalo v roce 1963, má obdélný půdorys a je rozčleněna do tří samostatných celků. Dvě obdélné sousední haly slouží jako tělocvičny a jeden postranní prostor je uzpůsoben pro plavecký bazén o délce 25 metrů. Objekt je pozoruhodný tím, že sestává z betonových prefabrikátů a jeho hmota je završena členitou lanovou střechou, což je ohlas tehdy trvajícího okouzlení lanovými konstrukcemi.

Poněkud jiný princip dokládají již zmíněné Městské lázně ve Znojmě.⁵⁷ Budova ortogonálního typu s lapidární hmotovou skladbou obsahuje bazénovou halu pro bazén o délce 25 metrů. Uliční fasádu budovy zdobí kovová mříž vytvořená z motivů obdélníků. Jejich skladba odpovídá skladbě dobově spojované s bruselským stylem, i když interiér se již hlásí k lapidárnějšímu pojetí pozdního internacionálního stylu. Podobnou ukázkou je plavecký bazén z let 1965–1967 v Opavě.⁵⁸ Vznikl na samém okraji historického jádra města, výrazně poškozeného během závěrečných bojů 2. světové války. Tvoří jeden stavební celek s Domovem mla-

dých, což je deskový výškový dům hotelového typu dominující do současnosti křižovatce Zámeckého okruhu, ulice Praskovy a Nákladní.⁵⁹ Objekt s bazénem o délce 25 metrů navazuje kompozicí na sousední zimní stadion. Do ulice se budova obrací střídavým průčelím, během adaptací pozměněným, zatímco do dvora a k sousední škole se obrací jihozápadní průčelí bazénové haly s dobově příznačným trojúhelníkovým motivem podpěr. Týž motiv, ovšem v prostorovém pojetí, je vlastní i stropnímu pohledu bazénové haly. Stylovou jednotu budovy dotváří vestibul s prostorovým schodištěm. Návrh vznikl podobně jako u místeckého bazénu ve frýdecko-místeckém pracovišti Hutního projektu, tentokrát ovšem pro opavský podnik Ostroj, jenž stál i za vybudováním sousedního

■ Poznámky

⁵² Plavecké bazény kryté (pozn. 25), s. 9.

⁵³ K tomu viz Zdeněk Jelínek, Výstavba krytých bazénů za dvě miliardy, *Vodní sporty* XXII, 1970, č. 2, s. 16–17. – Pavel Marek – Milan Vašek, Kovové plavecké bazény. *Pozemní stavby* XIX, 1971, č. 4, s. 101–107. – Jiří Vopařil, Budeme vyrábět montovanou plavecká střediska?, *Technický týdeník* XIX, 1971, č. 1, s. 9. – Zdeněk Jelínek, Včerejšek, dnešek a zítřek krytých plaveckých bazénů. *Technický týdeník* XXI, 1973, č. 38, s. 9. O montovaných bazénech nebo bazénech s posuvnými střechami se referovalo, viz B. Čapka, V. kongres Výstavba a provoz plaveckých zařízení a saun, *Československý architekt* XXII, 1976, č. 2, s. 6.

⁵⁴ Svobodová (pozn. 4), s. 368.

⁵⁵ Plavecké bazény kryté (pozn. 25), s. 11–12.

⁵⁶ Krytý plavecký bazén Střední škola řemesel, Pionýrů 2069, Frýdek-Místek, místní část Místek.

⁵⁷ Městské lázně, náměstí Svobody 1814/15, Znojmo.

⁵⁸ Plavecký bazén, Zámecký okruh 38/4, Opava-Město.

⁵⁹ Martin Strakoš – Romana Rosová – Roman Polášek, *Opavské interiéry*, Opava 2014, s. 200–203.

27

Obr. 27. Stanislav Holý, skleněná mozaika ve vestibulu vstupu dětí k šatnám, plavecký bazén v Ostravě-Porubě. Foto: Roman Polášek, 2011.

Obr. 28. Antonín Buchta, plavecký bazén v Ostravě-Porubě, celkový pohled, 1980–1987. Foto: Roman Polášek, 2009.

Obr. 29. Plavecký bazén v Ostravě-Porubě, spojovací chodba vlevo s keramickým obkladem od Děvany Mírové, Marie Rychlíkové a Ljdie Hladíkové, stěna s obkladem zbořena v roce 2018. Foto: Roman Polášek, 2011.

28

29

hotelového domu.⁶⁰ Konvenční projev lokální stavební úrovně dokládá objekt lázní v Krnově, opatřený obdélným křídlem s bazénem o délce 25 metrů a s příčnou vstupní částí. Tyto kryté bazény bez výraznějších architektonických ambicí se v té době hojně rozšířily v malých venkovských městech.⁶¹

Z vyloženě sportovně zaměřených realizací menších bazénů o délce 25 metrů je třeba zmínit bazén v tribuně pražského Spartakiádního stadionu. Vznikl v rámci přestavby a dostavby východní tribuny podle návrhu týmu architektů Olivera Honke-Houfka, Zdeňka Kuny a Zdeňka Stupky z 60. a 70. let minulého století a zprovozněn byl v roce 1975.⁶² Na počátku minulého desetiletí se uskutečnila citlivá obnova podle návrhu architekta Milana Jirovce.⁶³ Z toho lze odvodit, že architektonicky úspěšná a památkovou péčí akceptovatelná obnova těchto sportovních zařízení je nejen možná, ale dokonce velmi žádoucí. Umožňuje totiž zachování a obnovení původní intence autorů a zároveň rehabilitaci sportovního a rekreačního využití. Jak v recenzi této rekonstrukce, která ovšem

neměla být pietní obnovou, napsal Pavel Halík: „Autor pečlivě zhodnotil všechno, co se z původních prvků dalo začlenit do nově upraveného prostoru, jako například mozaikové obklady stěn či plastický reliéf. Ošetřil betonové zalomené rámy, mezi ně zavěsil podhledové plochy, a tak zformoval nový vnitřní prostor haly jen tím, že inteligentně přehodnotil původní konstrukci a začlenil ji do kontextu.“⁶⁴

V menších městech se začaly od 60. let uskutečňovat projekty typových krytých bazénů, jejichž součástí byly i tělocvičny nebo venkovní koupaliště. Někde vznikala koupaliště se zázemím, které připomínalo základ pro krytý bazén. Venkovní koupaliště s restaurací a šatnami tohoto typu vzniklo například v Mostě. Racionálně pojatý objekt krytého plaveckého bazénu, situovaného v sousedství sportovní haly, byl pro veřejnost zase otevřen podle návrhu architekta Eduarda Schlegera v roce 1984 v Rakovníku.⁶⁵ Právě objekt bazénu v současnosti prochází výraznou přestavbou podle návrhu společnosti Centroprojekt.⁶⁶ Velká budova, spojující krytý bazén o délce 25 metrů se sou-

■ Poznámky

60 Martin Strakoš – Romana Rosová (edd.), *Průvodce architekturou Opavy*, Ostrava 2011, s. 276.

61 Martin Strakoš (ed.), *Průvodce architekturou Krnova*, Ostrava 2013, s. 101.

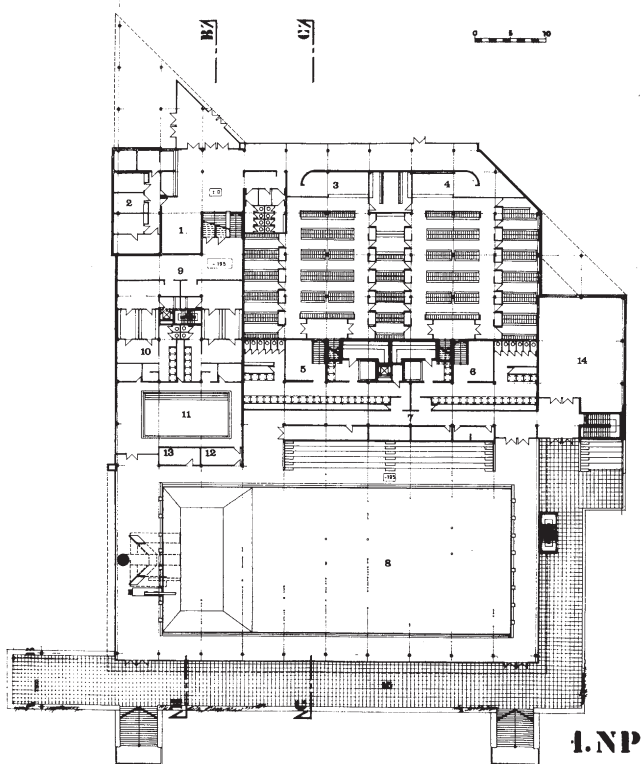
62 Původní realizace byla publikována, viz Oliver Honke-Houfek – Zdeněk Kuna – Zdeněk Stupka, Spartakiádní stadion na Strahově, *Architektura ČSR XXXIV*, 1975, č. 7, s. 301–307. O rekonstrukci plaveckého bazénu ve východní tribuně Spartakiádního stadionu viz autorskou zprávu Milan Jirovec, Rekonstrukce bazénu na Strahově, *Architekt IL* (V), 2003, č. 6, s. 28–30. Dále viz recenzi Pavel Halík, Živé znamení přítomnosti, *Architekt IL* (V), 2003, č. 6, s. 31.

63 Krytý plavecký bazén Strahov, Vaníčkova 100/6, Praha 6.

64 K obnově strahovského krytého plaveckého bazénu viz Rekonstrukce bazénu na Strahově, *Architekt IL*, 2003, č. 6, s. 28–30. – Pavel Halík, Živé znamení přítomnosti. Rekonstrukci plaveckého bazénu recenzuje Pavel Halík, *Architekt IL*, 2003, č. 6, s. 31.

65 Městský plavecký bazén Rakovník, Nábřeží Dr. Beneše 2602, Rakovník.

66 *Stavby ČSSR 1981–1985*, Bratislava 1986, nestr. – *Kdo je kdo v architektuře a příbuzných oborech v České*

30

31

Obr. 30. Antonín Buchta, plavecký bazén v Ostravě-Porubě, půdorys přízemí, 1980–1987. Převzato z: *Architektura ČSR XLVIII.*, 1989, č. 3, s. 19.

Obr. 31. Plavecký bazén ve Frýdku-Místku, místní část Místek. Sbírk. Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku, inv. č. N1155.

sedním krytým dětským bazénkem a tělocvičnou halou, doplněná o venkovní padesátimetrový bazén, vznikla v Novém Jičíně podle návrhu architekta Františka Šamana.⁶⁷ Její výstavba se uskutečnila v letech 1970–1975. Novojičínský areál si navzdory přístavbám a změnám uchoval intenci původní architektury.⁶⁸ Zůstalo zde i torzo umělecké výzdoby od sochaře Karla Kronyha v podobě skulpturálně pojatých chrličů. Jiné kryté bazény vznikaly bez vazby na koupaliště, jako tomu je u krytých lázní v Trutnově z let 1975–1981.⁶⁹ Výraz objektu, navrženého architektem B. Vojkovským z místeckého pracoviště Hutního projektu, zůstal v rovině pokusu o městskou dominantu s dobově příznačnými výtvarnými díly.⁷⁰ V takovém případě přitom zařazení a různé utilitární úpravy v podobě nevkusných barevných nátěrů a obkladů mění stavbu natolik, že areály ztrácejí výraz architektonického díla, jak o tom svědčí vstupní objekt mosteckého koupaliště, ale i řada jiných sportovních staveb.

Jako poslední příklad vývoje daného typu před rokem 1989 zmíním tři odlišné a poměrně velké areály, obsahující rozměrné bazény o délce 50 metrů. V jednom případě se jedná o krytý plavecký bazén v Liberci na Tržním ná-

městí.⁷¹ Na projektu této budovy pracoval architekt Pavel Švancer již od poloviny 60. let.⁷² Postavena však byla až v letech 1978–1984.⁷³ Stavba členitého půdorysu se přimyká k terénu a zajímavě pracuje s výtvarnými díly v předprostoru objektu. V samotném interiéru si autor pohrál s keramickými obklady, přičemž inspiraci hledal pravděpodobně v tvorbě Alvara Aalta a vůbec ve skandinávském prostředí. Prolnutí výtvarně pojatého obkladu a konstruktivního řešení vytváří pozoruhodné napětí, příznačné i pro další realizace tehdejších libereckých architektů. Ve srovnání s tím další padesátka, otevřená pro veřejnost v roce 1987 na sídlišti Slovany v Plzni, vyjadřuje mnohem střídmejší pojetí. Absence výraznější architektonické intence vytvořila pravděpodobně prostor pro další stavební intervence, takže současná podoba je výrazně odlišná od původního řešení.⁷⁴

Další dobově příznačný krytý plavecký bazén vznikl mezi léty 1981–1987 v Ostravě-Porubě a je dílem pražského architekta Antonína Buchty ze Sportprojektu Praha.⁷⁵ Podle urbanistických předpokladů byl umístěn do IV. obvodu ostravského sídliště Poruby, avšak jeho exteriérová část nebyla nikdy v původním pojetí uskutečněna.⁷⁶ Na stavební stránce spolupracoval Jan Jirka, výtvarnou výzdobu zajišťovaly společnými díly Děvana Mírová, Marie Rychlíková a Lýdie Hladíková, dále Stanislav Holý a Jaroslav Pech.

Stavba porubského krytého bazénu podobně jako liberecký bazén klade důraz na ocelovou konstrukci, potažmo industriální výraz objektu. Ocelová nosná konstrukce, opatřená červeným

krycím nátěrem, tvoří základ, k němuž se pojí kabřincový obklad, a to v exteriéru i interiéru budovy. Stropní podhledy tvoří natírané dřevěné desky. Záměrně po vzoru brutalismu „surově“ utvářený celek doplňují vyspělá umělecká díla.

■ Poznámky

republice 1993, Praha 1993, s. 161. O přestavbě viz <http://bazeny.centroprojekt.cz/rekonstrukce-mestskeho-plaveckeho-bazenu-rakovnik/>, <https://www.mesto-rakovnik.cz/rozvoj-mesta/projekty-v-realizaci/rekonstrukce-plaveckeho-bazenu/>, vyhledáno 25. 6. 2019.

⁶⁷ František Šaman, Sportovní hala s bazénem v Novém Jičíně, *Architektura ČSR XXXV*, 1976, č. 8, s. 361–367.

⁶⁸ Krytý bazén, Novosady 914/10, Nový Jičín.

⁶⁹ Krytý bazén Trutnov, Na Lukách 432, Trutnov.

⁷⁰ -VO-, Kryté lázně Trutnov, *Československý architekt XXX*, 1984, č. 8, s. 3.

⁷¹ Bazén Liberec, Tržní 1338, Liberec I-Staré Město.

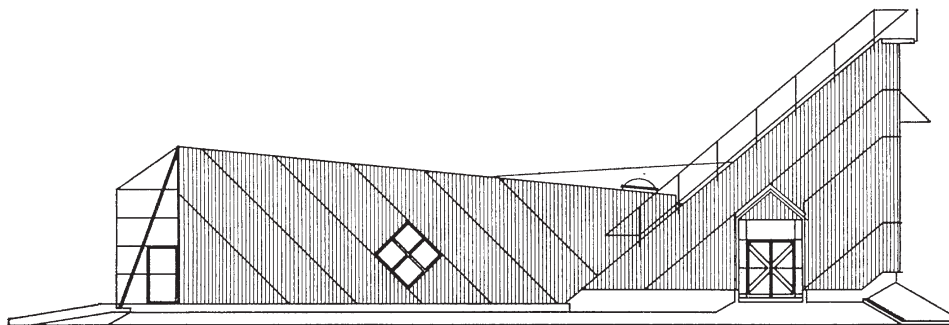
⁷² Pavel Švancer, Objemová studie plaveckého stadiónu v Liberci, *Československý architekt XII*, 1966, č. 1–2, s. 7.

⁷³ Plavecký stadión v Liberci, *Architektura ČSR XLVI*, 1984, č. 4, s. 340–345. – Jiří Hubka, Plavecký stadión v Liberci, *Československý architekt XXX*, 1984, č. 22, s. 3. – Svatopluk Technik, Liberec se konečně dočkal, *Domov* 26, 1986, č. 2, s. 23–26.

⁷⁴ Drnek – Brachtel (ed.), *Bazén pro půl miliónu* (pozn. 4), s. 22 ad.

⁷⁵ Antonín Buchta, Plavecký bazén v Ostravě, *Architektura ČSR XLVIII*, 1989, č. 3, s. 17–25. – Radomíra Sedláková, Plavecký bazén v Ostravě, *Architektura ČSR XLVIII*, 1989, č. 3, s. 18.

⁷⁶ Krytý bazén Sareza, Generála Sochora 1378, Ostrava-Poruba.

32

Vlastně je třeba dodat, že zčásti „doplňovala“, neboť keramický reliéf D. Mírové, M. Rychlíkové a L. Hladíkové vzal za své vloni při rekonstrukci a přestavbě vstupní části směrem do šaten. V budově ještě zůstává skleněná mozaika podle návrhu S. Holého i keramické orientační půdorysy výše uvedených autorek. Při postupných přestavbách a změnách, jimž za obět padl interiér restaurace, na němž se podílel architekt Václav Šafář, je otázkou, nakolik industriální a technicistní výraz budovy odolá představám o úpravách v linii současného interiérového mainstreamu.

Bezprostřední souvislost s ostravským projektem vykazuje krytý plavecký bazén v Praze na Šutce, postavený podle jen dílčím způsobem pozměněné dokumentace ostravského areálu podle návrhu A. Buchty. V případě pražské realizace se dokončení protáhlo až do konce roku 2012, takže z krytého bazénu zde vzniklo rovnou Aquacentrum Šutka.⁷⁷ Právě srovnání ostravské realizace, pojaté ještě jako přísně koncipovaný krytý plavecký bazén, s tímto areálem může docela dobře doložit, jak se změnila představa o plaveckých areálech a co vše se v uvedeném období propojilo s představou vodních atrakcí a plavání.

Na úplný závěr přehledu realizovaných krytých plaveckých bazénů na území České republiky naznačme stručně další etapy vývoje, jimž bychom měli věnovat v následujícím období také pozornost. Počátkem 80. let bylo zřejmé, že se nedaří naplnit ukazatele pokrytí území vhodnými plaveckými bazény. Na objednávku tehdejšího Českého svazu tělesné výchovy vypracovali architekti Eduard Schleger a Lukáš Liesler ze Sportprojektu Praha návrh cenově úsporného typu krytých bazénů bez náročného zázemí a s využitím slunečního záření pro provoz objektu.⁷⁸ Jejich dílem je například plavecký stadion v Tachově s bazénem o rozměrech 10 × 25 metrů z let 1983–1992.⁷⁹ Podobně řešili v tomtéž období bazény v Hustopečích nebo v Břeclavi. V jejich přístupu se projevuje hledání nových forem a snaha využít netradiční technologie tak, aby se sportovní prostředí a s ním spojené aktivity proluly s ekologickým myšlením a aby využití slunečních kolektorů odpovídalo tvarovému a kompozičnímu utváření staveb.⁸⁰

Další linii tvoří postmoderní modus, projevující se odvratem od typových podkladů k idejím tradičněji pojatého „domu“ a k dalším modům včetně neofunkcionalistických evokací po vzoru Rozmarného léta Vladislava Vančury.

Dobře to dokládá venkovní bazén v Benešově od architekta Tomáše Turka⁸¹ nebo brněnské koupaliště Riviéra od týmu architektů Petra Hruši a Petra Pelčáka z brněnského Stavoprojektu. Některé záměry však zůstaly na papíře nebo se je podařilo uskutečnit jen částečně.⁸² Stylový pluralismus nastupující éry se projevoval i v technicistní linii, která sice vyrůstala z funkčního pojetí architektury, avšak ústila do projevu okouzlení technikou a s tím souvisejícími výrazovými možnostmi nové etapy ve vývoji české architektury.

Památková péče a problematika krytých plaveckých bazénů a koupališť

Zde se dostáváme k samotné problematice vztahu architektury zmíněného období, nynější architektonické kultury a památkové péče. Jak je zřejmé, areály krytých plaveckých bazénů a koupališť se vyvíjely ve dvou základních okruzích. Jeden tvoří velké solitéry v podobě pavilonových objektů, zčásti unikátů, druhou skupinu pak tvoří typová zařízení. V obou případech se však během výstavby uplatňovaly specifické materiály, dlažby, obklady, povrchy a výplně, naplňující patřičnou představu nebo možnosti. V 60. letech převažovaly skleněné mozaiky a obklady, v 70. a 80. letech se objevuje více kabřinec, různé keramické experimenty, prostorově pojaté obložení, dřevo. Vyhodnocení kvalit těchto staveb a areálů souvisí s celkovým doceněním architektury v době jejího vzniku, tedy s kvalitou návrhu a s úrovní samotné realizace po urbanistické i architektonické stránce. Totéž platí pro stavební provedení interiérů a pro kvalitu propojení interiéru s exteriérem v případě areálu krytého plaveckého bazénu a venkovního koupaliště. Samostatnou kapitolou je umělecká výzdoba, její rozsah, kvalita a stupeň dochování.

Hodnocení musí brát v potaz i stupeň případných druhotných zásahů do interiérů i exteriéru objektu/objektů, například v podobě přístaveb věží s tobogány nebo dalšími vodními atrakcemi. Tyto intervence však nemusí znamenat devastaci zásahy, pokud jsou provedeny s architektonickým citem k danému úkolu. Něco jiného jsou různé stavební úpravy,

prováděné obvykle s důrazem na nejnižší cenu, pozměňující svévolně architektonický výraz budov. Z tohoto pohledu původní výraz Městských lázní v centru Ostravy, jimiž jsem zahájil výklad o konkrétních příkladech, reprezentuje pouze dílčí výraz bazénové haly s keramickým reliéfem od Oty Schindlera a organicky pojatým dřevěným stropním podhledem.⁸³ Zbytečně pozměněný tvar i materiál prosklené stěny zasáhly do autorského konceptu natolik, že stavba samotná ztratila mnohé ze svého architektonického utváření.

V jiných případech se pozměnění týkalo spíše jen členění a průhlednosti či barevnosti prosklených fasád (Praha-Podolí, České Budějovice nebo Brno-Ponec). I to však je na škodu celkového výrazu, kdy se počítalo s působením vody, skla a přirozeného světla v prostorové hře architektury. Necitlivost těchto změn nemůžeme dávat za vinu jen cenovým spekulacím. Je to také daň související s prosazením postmoderny a její necitlivosti k materiálovým kvalitám, případně je důvodem nedomyšlená snaha ušetřit na provozních nákladech. Navíc vztah k materiálu byl u široké veřejnosti nahrazen „čtenářskou“ vášní pro znaky a formy. S tím přišel do prostředí modernisticky pojatých bazénů zájem o komerční vodní světy a hrátky, proje-

■ Poznámky

⁷⁷ Aquacentrum Šutka, Čimická 848/41, Praha 8.

⁷⁸ Olga Myslivečková, Plavecký bazén za 10 miliónů, *Československý architekt XXIX*, 1983, č. 26, s. 1 a 3. – Arnošt Navrátil, K článku „Plavecký bazén za 10 miliónů“, *Československý architekt XXX*, 1984, č. 9, s. 4–5.

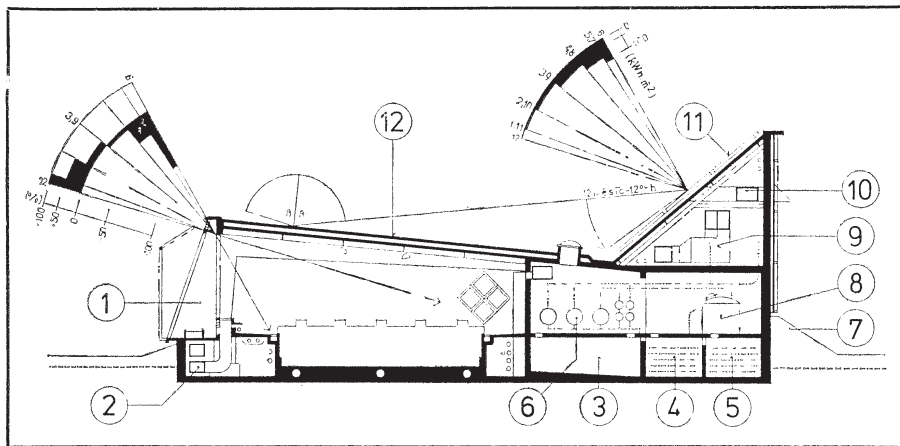
⁷⁹ Plavecký bazén a koupaliště, Pobřežní 1868, Tachov.

⁸⁰ K tomu viz publikaci Lukáš Liesler – Eduard Schleger – Dušan Štětina, *Bazény a koupaliště. Principy využití sluneční energie*, Praha 2003. Dále Petr Kratochvíl, Architektura sedmdesátých a osmdesátých let, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění VI./1 (1958–2000)*, Praha 2007, s. 403 a 411.

⁸¹ Tomáš Turek, Školní výcvikový bazén v Benešově, *Československý architekt XXXIII*, 1987, č. 12, s. 5.

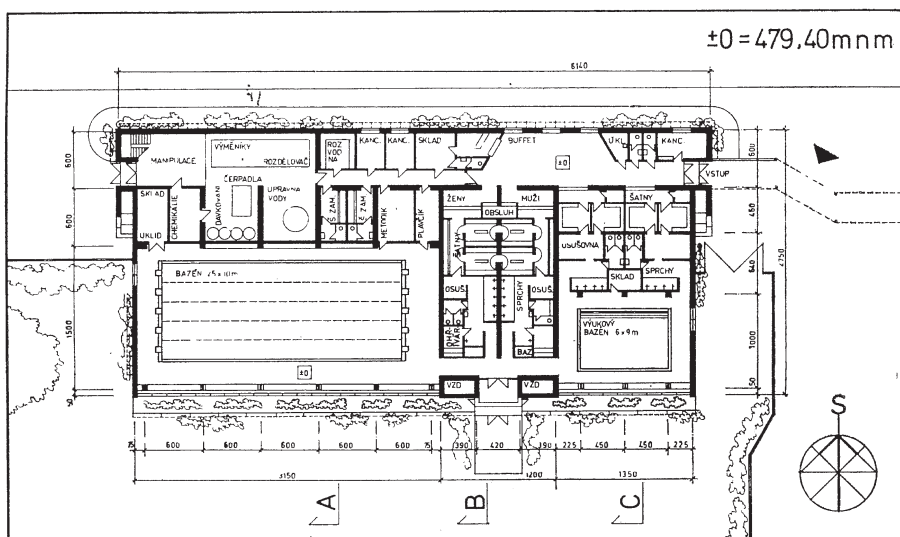
⁸² Martin Stohr, Plavecký bazén v Praze 3 – Na Balkáně, *Československý architekt XXXV*, 1989, č. 22, s. 3.

⁸³ Strakoš (pozn. 27).

PŘÍČNÝ ŘEZ: 1. Energetický skleník • 2. Kombinovaný větrací systém (v zimě nasávání předehřátého vzduchu, v létě indukční větrání) • 3. Sběrná jímka bazénové vody • 4. Rekuperační jímka bazénové vody • 5. Rekuperační jímka odpadní vody ze sprch • 6. Výměníky tepla • 7. Ochranný zemní val (zemina z výkopu) • 8. Úprava bazénové vody • 9. Vzduchotechnické jednotky s kapalinovým rekuperačním okruhem • 10. Nasávání vzduchu v létě a směšování cirkulované části vzduchu • 11. Kapalinové sluneční kolektory • 12. Reflexní krytina

33

34

vující se výstavbou různých můstků, věžiček, bran a branek, členících původně volné prostory. Volný prostor se stal obětí neoliberálního úsilí prostorovou velkorysost zpeněžit. V některých případech to vedlo k rozčlenění a zneprůhlednění dispozic, což někdy zabránilo dokonce průniku přirozeného světla do prostor vyhrazených koupajícími se. Svět atrakcí tak musí být mnohdy přisvětlován elektrickým světlem, což je velmi blízké provozu nákupních center.

V té souvislosti je otázkou, co lze kromě zhodnocení a prezentace očekávat od státní památkové péče. Její apel sice může upozornit na to, aby se nerealizovaly úpravy jdoucí zcela proti intenci původních autorů, ale apely bývají vyslyšeny jen velmi zřídka. Památková ochrana je jednoznačnější řešení, byť veřejná správa a majitelé ochranu odmítají. V tomto

postoji se mísí obava z komplikací s vědomím absence výraznější finanční podpory. Přitom i v rovině běžné péče lze konstatovat, že např. výše zmíněné změny fasád plaveckých stadionů mohly být mnohem citlivější a mohly respektovat vzhled staveb, aniž by se to týkalo památkové péče. Totéž platí pro ochranu uměleckých děl a koncepční řešení daných areálů. Otázkou zůstává vztah bazénů a veřejnosti, případně snahy sport nahradit zábavou.

Inspiraci lze hledat v zahraničí. V případě památkově chráněného Olympijského plaveckého stadionu v Mnichově zůstává řešení převážně adekvátní stavu, v jakém budova začala sloužit v roce 1972.⁸⁴ Olympijský plavecký stadion pro XX. letní olympijské hry je působivá stavba světové architektury, a to nejen řešením střechy s lanovou konstrukcí, nýbrž i svým urbanistickým začleněním do Olympijského parku

Obr. 33. Eduard Schleger – Lukáš Liesler, řez budovou krytého bazénu v Tachově, 1983. Repro: Československý architekt XXIX, 1983, č. 26, s. 3.

Obr. 34. Eduard Schleger – Lukáš Liesler, půdorys krytého bazénu v Tachově, 1983. Převzato z: Československý architekt XXIX, 1983, č. 26, s. 3.

nebo pojetím interiérů včetně obslužných prostor šaten nebo toalet. Objekt působí celistvě, je funkční a zároveň intaktní. Veřejnost i majitel si uvědomují jeho architektonický potenciál a význam. Stavba architekta Güntera Behnische, vytvořená ve spolupráci s architektem Freiem Ottou a dalšími, prochází právě v tomto roce obnovou, vedenou s důrazem na architektonický a památkový výraz objektu. Pokud něco nového přibývá, má to adekvátní podobu, nenarušující architektonický koncept stavby.

Kvalitní péči o architekturu krytých plaveckých bazénů ukazují i další příklady nejen z Mnichova. Je to doklad, že tyto stavby není třeba destruovat údajnou nutností změny provozu. Architektonická, umělecká a stylová složka utvářející tyto objekty a areály představuje v našem prostředí dosud správcí a majiteli zanedbávanou, a přitom velmi důležitou součást nejen památkového, ale i rekreačního a relaxačního potenciálu krytých bazénů, lázní a koupališť. K tomu může přispět památková péče tím, že poukáže na kvality uvedených staveb a pokusí se vybrané příklady památkově chránit.

Výše zmíněné a některé další objekty jsou dokladem skutečnosti, že jejich kvality dobře reprezentují éru pozdního modernismu, a to jak v intencích dozrávajícího funkcionalismu a bruselského stylu, tak i brutalismu nebo v technicistním či nastupujícím postmoderním výrazu 80. let minulého století. Na základě výše uvedeného si dovoluji konstatovat, že všechny zmíněné objekty a areály se mohou stát součástí památkového fondu. Bez ohledu na to, zda budou, či nebudou prohlášeny za kulturní památky, totiž představují nepominutelnou součást zdejší architektonické kultury druhé poloviny 20. století, a tak by se s nimi také mělo nakládat.

Studie vznikla v rámci výzkumného cíle Analýza a prezentace hodnot moderní architektury 60. a 70. let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR (DG16P02R007), realizovaného díky finanční podpoře Ministerstva kultury ČR z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI).

■ Poznámky

⁸⁴ Wolfgang Pehnt, *Deutsche Architektur seit 1900*, Ludwigsburg – München 2006, s. 383–385.